Dan kom ik aan, als het schikt

Drie brieven aan Nescio

Chr.J. van Geel

Editie Elly de Waard

bron
Chr.J. van Geel, *Dan kom ik aan, als het schikt. Drie brieven aan Nescio* (ed. Elly de Waard). Stichting Chr. J. van Geel, Castricum 1979

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/geel002dank02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

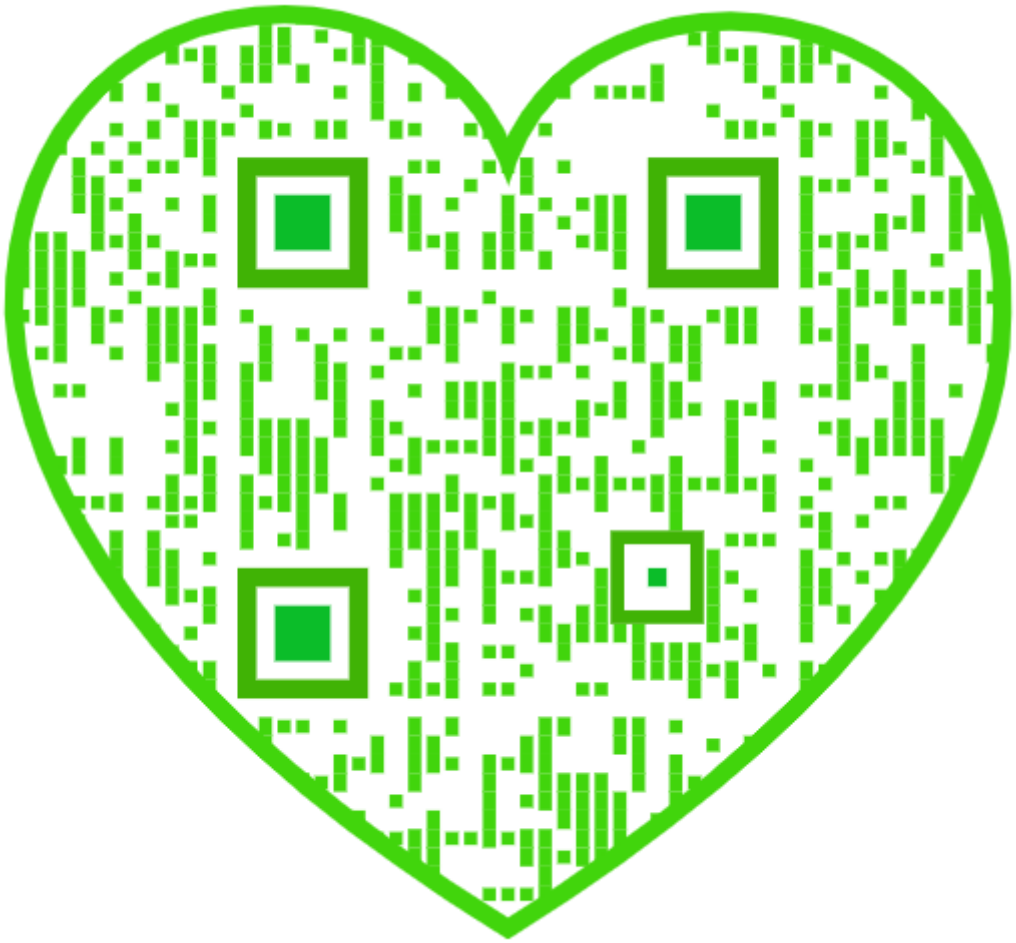

Chr. J. van Geel en Nescio in een bootje, augustus 1952

[I]

Groet, 19 sept. '52

Beste Mijnheer en mevrouw Grönloh,

Hè, he, 't is klaar, het aan ommezijde.[aant.] Een paar regels wilden niet zo gauw lukken en dan gaan er gauw een paar dagen mee heen. Ook had ik het druk met allerlei ‘kwesties’ (meisjes).

Ik was wel drie dagen jarig:[aant.] verwijl nu eenmaal graag bij ervaring en als de koek zoet is, kan de koek niet op. In Hoorn was het fijn met een uitzicht op het Hoornse Hop zoals we hier in Groet, waar het toch ook wijd is, niet kennen. Die strook land met vage boompjes en torentjes als einder. En een lucht, haast niet echt meer, zo, van 't uiterste hemelgewelf tot aan de horizon en de weerspiegeling in het water, één, onmerkbaar veranderend, stil geheel. Zo monumentaal als de mooiste huisjes uit de 17de eeuw. Het past prachtig bij elkaar. Van Enkhuizen wist ik dit al. Daar is het stadje zelf serener, minder armetierig, lawaaiig, zoals Hoorn hier en daar. Gaver en echter in Morpheus' armen, meen ik.

Die zee, zeien ze, die gaan ze dempen. Daar had ik meer van gehoord, maar nooit oog in oog met de veroordeelde. Heemschutters (ik sprak er een paar) vergallen je het genieten: ‘daar wàs dat en dààr bouwen ze nu dit, zo was het toen’, etc..Men gaat door hun liefde, het liefst huilend door waar het nog leuk is.

In de buurt van Bontekoe's vader's graf, in een Saenredamse kerk, las ik: Laat hem lopen die lopen lust-mijn tijt is verlopen-ick legh in rust.

In de week na de 21ste kom ik in A'dam. Dan kom ik aan,
als het schikt,
dàg,
Chris

Dank-woord aan Nescio en zijn vrouw voor hun verjaardagsgeschenk[aant.] *(12-9-'52)*

Vertedering zag ik in bokkesprongen vluchten
zichzelf verwonderend ontwijken 'in een gedicht:
ik haak hun armen niet uit die gespreide luchten,
ik laat hen staande slapen in hun bed van licht.

Ik ken maar één boeket dat ik zou willen schenken
als het te schenken en Uw klein hof[aant.] ruimer was:
in Hoorn aan 't einde van de Breed staan in het gras,
in 't schaars gras van de dijk drie bomen rijk te wenken.
U die veel beter weet dan ik hoe zij daar staan,
geworteld in het licht, afzonderlijk ontstaan,
verstrengeld in elkaar, vervlochten in hun denken
tegen een lucht doorzichtig voor dat doel geschikt,
U zal begrijpen dat het mij heeft afgeschrikt
om anders dan gedroomd met hen U te bedenken -
U die vast eer, gelijk een beest door hemels koren
verlokt, dat in het licht hij ried achter de bomen,
- wel niet met huid en haar, doch in de geest gestrikt, -
gestrikt werd eer dan ik, wellicht daar óók moest dromen
daar Achter op het Zand hoog op de vest van Hoor'n,
van bomen binden tot een tuil om weg te schenken,
van zich gevangen overgeven in hun sprenkels
van takken, galgen, wind en licht en loof en lussen,
van onbereikbaar nooit genoeg te kunnen kussen
altijd hetzelfde[aant.] in een ander vergezicht -
U dank 'k en Ossie[aant.] dank ik in dit dank-bericht.

[II]

Groet 17 oct '52

Beste mijnheer Grönloh,

En òf dat honend bedoeld is, die ‘Uren met Dirk Coster’!

Het is haast een proefschrift in vernietiging.

Vlak voor de oorlog liet du P.[aant.] de toen nog bij de uitgever voorhanden exemplaren te niet doen i.v.m. de ideologische strijd tegen het fascisme, toen ook in zijn wereld door Coster aangebonden. Vandaar de zeldzaamheid wellicht van het geschrift.

Ik kan U de niet hoog genoeg te schatten du P. niet genoeg aanbevelen. Buiten dit boek zult ge U steeds vermaken om de slachtingen van Coster en Kosterlijken.

Exposeert ‘Ap Sok’? Zijn gaten zeker.

U weet dat een huisje in Hargen ‘Wie 't weet, mag 't zegge’ heet? In Hoorn staat op een huisje ‘Wie weet nog hoe?’ En aan het kanaal, het N.H. kanaal, staat een huis met de sombere naam ‘Te laat’. Om op de gedachte te komen het eigen refugium ‘Na mij’ te noemen.

Het is vandaag bizonder stil, strak *weer*. Ook vannacht was het dat. Voor mij een slapeloze nacht, ook al omdat ‘heimwee tevergeefs mijn aandacht spande’. Ik heb namelijk mìjn Ossie[aant.] ontmoet en na een week hier is zij nu een week bij haar ouders in Maastricht (*niet* toffelemone!).[aant.]

Ik kom haar eens laten zien. Ik bel dan vooraf op.

Haar ‘verschijnen’ is ook de oorzaak van mijn laat antwoord.

Met de breuk gaat het uitstekend, ofschoon ik hem soms voel,

en vreemd genoeg na dagen waarop ik teveel koffers ge*zièn* heb.
Doet U de allerhartelijkste groeten aan Uw vrouw,

ook Vale
Chris

[III]

14 sept '55

Beste mijnheer en mevrouw Grönloh,

De van het Reve-kronkel heb ik nu dubbel. Ik sluit hem in voor het archief, afdeling: vreemde ventjes. Schrijven kan dat vreemde ventje overigens goed, wat je niet van ieder vreemd ventje kan zeggen. Neem die andere vreemdeling, Roland Holst, is 't niet onleesbaar, dat proza? Als de een schrijft als een mol, de ander schrijft als een meeuw. De plus en plus étrange.[aant.]

Maar die mol verstaat zijn vak en die meeuw?: 'het akelig gekras van de witte zeeraaf', zoals Elisabeth Post in de 18de eeuw over het beest schreef.

De Post-box vertalers[aant.] zullen een kluif aan de Uitvreter hebben; alleen al de titel doet ze knarsetanden, denk ik. Zo vergaat het de watertanders.

Vandaag heeft het geregend en gisteren en ook vannacht.

We zijn blij dat de zomergriep voorbij is. Staat het mantelpakje goed?

Wilt U Louis Boas vragen naar de titel van het Stendhalboek vol minisculerighedens? En uit welke bibliotheek hij het had? Als het zo eens te pas komt, meen ik.

Unesco lijkt me een woord om mee te sukkelen. Die woorden passen zo goed bij elkaar.

Hartelijke groeten voor U en Uw vrouw-aai de poes van ons, het buitengewone beest-van

Chris en Thérèse

De Post- box vertalers zullen een kleit aan de
uitvreter hebben; alleen al die titel doet te
knarsetanden, denk ik. Zo vergaat het de
vertalers.
Vandaag leeft het gezellig en gezeten en ook
vanmorgen.

Aantekeningen

pag. 7

‘het aan ommezijde’ - namelijk het hierna afgedrukt gedicht.
‘Ik was wel drie dagen jarig’ - op 12 september 1952 werd Van Geel 35 jaar.

9

‘verjaardagsgeschenk’ - waar dit uit bestond, is niet (meer) bekend.
‘Uw klein hof’ - waarschijnlijk mede een toespeling op Grönlohs' adres in Amsterdam: Linnaeushof.
‘altijd hetzelfde’ - mogelijk met een allusie aan Nescio's motief ‘God zèlf vervalt in herhalingen’.
‘Ossie’ - zo noemde Grönloh zijn vrouw.

10

‘du P.’ - Du Perron.
‘mìjn Ossie’ - namelijk Thérèse Cornips.

‘toffelemone’ - jiddisch voor katholiek; het woord (eig. tofelemone) had Van Geel kort tevoren leren kennen bij het onderzoek naar Bargoens, waar hij Enno Endt mee hielp.

12

‘de plus en plus étrange’ - Grönloh had Chris verteld van een inschrift, aangetroffen in een toilet in Frankrijk:
A l'ombre d'un palmier
j'ai mangé une orange,
étrange, étrange, étrange
waar een andere hand bij had geschreven:

A l'ombre d'une orange
j'ai mangé un palmier,
de plus en plus étrange.
‘de Postbox-vertalers’ - er was Grönloh gevraagd toe te stemmen in de vertaling van *De Uitvreter*. Als adres was een postboxnummer opgegeven. In zijn antwoord had Grönloh terloops gevraagd: ‘Woont u in een postbox?’

Nawoord

‘Van Geel behoorde, als een van de weinigen uit de literaire kring, tot de vrienden van Nescio. Ze onderhielden ook een briefwisseling. De brieven van Nescio zijn waarschijnlijk - de resten van Van Geels brievenverzameling zijn nog niet uitgezocht - verloren gegaan toen het huis van Van Geel in 1972 afbrandde.’ Aldus staat onder de kop ‘Van Geel en Nescio’ geschreven in het nummer van *De Engelbewaarder* (1/2, januari 1976) dat aan Nescio gewijd is. De brieven van Nescio zijn nog steeds niet gevonden, hetgeen niet betekent dat dat niet alsnog zal kunnen gebeuren. Een flink aantal brieven van Hanlo kwam bijvoorbeeld inmiddels boven water.

Het Nescio-archief verschafte intussen drie brieven van Van Geel aan Nescio, die wij hierbij aanbieden.

In de correspondentie van Van Geel met Enno Endt komen, behalve een fragment dat Van Geel uit een brief van Nescio overschreef en dat gedeeltelijk in de genoemde uitgave van *De Engelbewaarder* is afgedrukt, ook enkele uitspraken van Nescio en verdere informatie over de omgang tussen beiden voor, die aardig genoeg leken om hier als aanvulling weer te geven.

Van Geel leerde Nescio kennen via Enno Endt en met name via diens vriendin Toos Pechmann-Noach, die een kennis was van Grönloh's dochter Miep. De eerste ontmoeting vond plaats in het huis van Endt en zijn vriendin aan de Nieuwmarkt in Amsterdam, vermoedelijk in het voorjaar van 1952.

Het eerste schriftelijke blijk van contact dateert van 28 juli 1952, als Van Geel vanuit Groet aan Endt schrijft: ‘'k Heb het hier gezellig met Nescio (en vrouw-aardige vrouw).’

Op 15 september, dus vlak voor de eerste hier opgenomen brief aan Nescio met het gedicht, schrijft Van Geel aan Endt: ‘Het vers uit

Hoorn is langer en welbespraakt ingewikkelder geworden, maar stukken beter dan 't was. Ik wilde het naar Nescio sturen als dankwoord (...) maar: “ik zou me bedonderd voelen als iemand een gedicht op me schreef”, zei hij me eens. In ieder geval laat ik het je eerst lezen.’ Of en hoe Nescio hierop reageerde is niet bekend. Op de tweede en derde brief staat in Grönloh's handschrift de aantekening R + datum, respectievelijk ‘21-10’ en ‘23/9’, wat betekent dat hij op die dagen in elk geval schriftelijk geantwoord heeft.

De tweede brief van Van Geel aan Nescio dateert van 17 oktober 1952 en op 21 oktober schrijft Van Geel daarover aan Endt: ‘Aan Nescio schreef ik dat ik mìjn Ossie gevonden had.’ [Zie voor toelichting hierop: Aantekeningen].

Grönloh schreef, blijkens zijn aantekening, op deze zelfde dag een antwoord en de 22ste oktober schrijft Van Geel dan ook aan Endr: ‘Van Nescio een felicitatie-antwoord. Hij gaat zaterdagmiddag half huichelachtig Van Vriesland huldigen, want hij las nooit een woord van hem. Er komen ambassadeurs, baronnen, Noren en Denen, een neger uit Bombay, iemand die *Ossip* heet, staatssecretarissen, commissarissen van koningen, ook Rich. Minne, de hele Artis door der 19de eeuw. Welk een màn! die V.v.V. schrijft-ie. Hij eet voor een dubbeltje andijvie, niet mee in de Poort (f 4,25).’ [Bedoeld is: de Port van Cleve, restaurant]

Op eerste Paasdag 1953, stuurt Van Geel aan Endt de foto van Nescio en hem in het bootje met de volgende introductie: ‘Beste Enno,

Hierbij de foto van de twee bij de ramp [de watersnood-ramp van 1953] vergetenen, die, in een filosofisch gesprek gewikkeld, de dingen wachten die komen zullen. Het zich met het zitvlak op het element water bevinden, prikkelt de zinnen van sommige lieden: zie de gulp-streek van Nescio.’

In zijn brief van 21 maart, 1953, aan Endt geeft Van Geel het fragment uit de brief van Nescio als volgt weer: ‘Nescio die me vroeg een huisje te zoeken voor hem [voor zomer-huur in Groet], schrijft me o.m.: “Het is alweer een poosje geleden dat we in die torenkamer zaten boven dien wonderlijke binnenhuisarchitect [dit is de studentenkamer van Endt aan de Stadhouderskade 71, boven Jaap Penraat, binnenhuisarchitect en vriend van Van Geel]. De heer Sandberg, [toenmalige directeur Stedelijk Museum, Amsterdam] God hebbe zijn ziel (spoedig) heeft inmiddels mijn tuintje achter het Museum doen verwoesten. Er is nog een plechtigheid bij geweest met wethouders en zo en lyriek. Hij heeft geen plaats genoeg voor nog meer schilderijen en beeldhouwwerken van allemaal hoepels en kachelpijpen door elkaar. Ook die populieren hebben ze omgehakt (ze komen voor in “Een lange dag”). We zijn zo erg cultureel. Vincent van Gogh is ook eerst uitgelachen. Aan al die genieën van vroeger die terecht vergeten zijn herinneren ze ons maar liever niet. Overigens is V.v.G. *mijn* afgod *niet*.

Voorts hebben we een “aanmoedigingsprijs” toegekend aan Dirk Coster. Dat ontbrak er nog maar net aan.

We hadden zelf al eens willen gaan kijken (naar een huisje in Groet (chr.)) maar een paar jaar geleden heb ik dat nog eens gedaan in Maart, huis in huis uit, 't was of ik met veters liep te venten. Zò armoedig. Liever niet weer.”

Aardig, hè?’

Op 21 april 1953 aan Endt: ‘Nescio was hier gisteren een halve middag zomerverblijf zoekend. Hij begon zelf over het verlies van de lievelings-kleinzoon. Om vijf uur vertelde N. het jongetje een sprookje. Om zes uur werd-ie dood thuisgebracht. Zijn zusje zei 's avonds: Het is maar gelukkig dat het laatste wat-ie gehoord heeft, een sprookje was. Er was nog sprake geweest een dag eerder met hem

uit Groningen te vertrekken, waar de ouders zich tegen verzetten. Een ultra-stupide dood noemde N. 't. Waarom nou juist dit aardige ventje en niet zo'n hatelijk kind, waar de wereld vol van is, zei N. De laatste regel van ‘the shortest short story of the world’ (een verhaaltje dat N. voor 't jongetje verzon) luidde: ‘En zijn laatste woord was...’ En dan zei 't jongetje: ‘Ossie’. N. gelooft niet in ‘de laatste woorden’, maar, zei hij, dàt zou m'n laatste woord wel eens kunnen zijn.

Hij was er bedrukt, maar beheerst en nuchter onder. Hij vond het gebeurde net een sprookje, een boos. Het hele bestaan van 't kind kwam hem voor niet echt gebeurd te zijn.

Hij troost zich door graag en veel naar bomen en meisjes te kijken, maar dat doet-ie zijn leven lang al.’

Op 15 juli 1953 aan Endt: ‘Met Nescio zijn we erg dik. Ze vervelen zich een beetje zonder klein- en kinderen en zonder mooi-fiets-weer. Ik hoorde de mooiste verhalen. Die eens mondeling voor zover ik ze me dan nog herinner. Ik mis het reporters-temperament alles te noteren. Ik ken alleen de spijt het niet te doen. Daar zou ik als ik hèel rijk was mijn secretarissen voor hebben. Boekstaving van de gesprekken rond de kasteelheer.’

Op 4 mei 1954: ‘Nescio kreeg de Mar. Philipsprijs f 500. Schreef ik je dit al?’

En op 24 mei 1954: ‘Van Jury Mar. Philipsprijs herinner ik mij Jeanne van Schaïk-Willing, Smeding en nog een heer (Donker?) Ja, Donker!

Drie althans kwamen de prijs persoonlijk brengen met de boodschap dat er van de f 500 direct f 100 naar de belastingen moesten. [In 1968 kreeg Van Geel deze prijs zelf ook. Het bedrag was nog steeds f 500,-. Het werd hem thuis overhandigd door Jeanne van Schaïk-Willing alleen].

(...)

Er bestaat een boekje van G.H. 's-Gravesande: Letterkundige prijzen in Nederland - daarin zal je alles over de Mar. Philipsprijs kunnen lezen. Een boekje, overigens, om te onthouden - voor het geval we ons weer es willen laten bekronen. [Van Geel en Endt hadden het jaar daarvoor tevergeefs moeite gedaan om met een inzending van gedichten van Van Geel naar de Jan Campert-prijs te dingen.]

Een boekje van Gans (Nonchalante Notities?) noemt ook Nescio, als een directeur Bombay-Company, die weigert Indonesië te zeggen. Ik zag het vluchtig, schreef ik je er al over? Heel zakkig van de progressieve Gans, wiens individualisten-woede niet belet alle Indonesië-zeggers boven een Indië-zegger-uit-ouwerwetsigheid (van dàt formaat) te verkiezen, blijkbaar. Nescio was nog wel op hem gesteld omdat Gans gezegd zou hebben toen de leraar op de H.B.S. hem vroeg wat hij worden zou: Uitvreter, meneer!

Ik belde N. er nog even over op op de valreep van mijn verblijf in A'dam: Hij wist er niets van, zou 't es inzien in de boekhandel - doen of je boeken koopt - zei, altijd tegen àlles geweest te zijn - tegen Indië-zeggers, tegen Indonesië-zeggers, tegen ganzen.'

En op 30 augustus 1954: 'Nescio zendt mij met gelijke post erepromotie Dirk Coster - promotor Donkersloot. "De heren" waar E.d.P. [E. du Perron] op had kunnen promoveren, hebben wèl succes.'

Nescio stierf in 1961. Van Geels tweede bundel, *Uit de hoge boom geschreven*, die in 1967 verscheen, werd aan zijn nagedachtenis opgedragen, wat inhoudt dat Van Geel hem na zijn grootouders, en voor Du Perron, aan wier nagedachtenissen respectievelijk zijn eerste en zijn derde bundel zijn opgedragen, het hoogst schatte.

Mìjn herinneringen aan hem bestaan alleen uit de kleren die Van Geel van hem erfde. Enkele veel te grote pakken van ouderwets degelijke snit - waarvan een broek later aan een jonge schilder en verwoed Nescio-fan werd afgestaan, die er een kachelpijp-broek voor zichzelf

van maakte - en de lange grijze loden jas, die een kleine tien jaar lang een onafscheidelijk kledingstuk was van Chris. Een voor hemzelf niet zo veelzeggende, maar voor mij mooie afronding van de trits van voorwerpen die dienden om erop uit te trekken: de fiets van Roland Holst, waaraan een uit de eerste wereldoorlog daterend legertasje van Nijhoff, en de jas van Nescio.

Elly de Waard

Met dank aan het Nescio-archief voor het ter beschikking stellen van de brieven;
en aan Enno Endt, voor zijn annotaties bij de brieven, het geannoteerd ter beschikking stellen van zijn eigen brieven van Van Geel, zijn suggesties en verdere opmerkingen.